

КОНСТАНТИН КАВАРНОС

**Отец Георги Пловски за
икуменизма**

[CENTER FOR TRADITIONALIST ORTHODOX STUDIES](#)

*Etna, California 96027
1996*

Отец Георги Флоровски (1893—1979), един от най-значимите православни богослови на нашето време, посвети голям дял от времето и силите си на икуменическото движение. Това се вижда от множеството статии по този въпрос, написани на разни езици и обхващащи период от почти четиридесет години. Тези статии бяха събрани наедно от Ричард С. Хо и публикувани в двутомно издание на английски език, като томове XIII и XIV на «Събрани трудове на Георги Флоровски»¹. Първият от двата тома е озаглавен «Икуменизъмът I: вероучителен² подход»; а вторият — «Икуменизъмът II: исторически подход». И двата тома са обнародвани през 1989 г. във Вадуц, Европа.

Това, което отец Флоровски е написал за икуменизма е от огромен интерес и ценност както за православно вярващите, така и за всички останали, понеже той притежаваше обширни и непосредствени познания за това движение и говореше като искрено вярващ православен християнин и като академичен богослов, високо ценен в Америка и другаде. Първият том — «Икуменизъмът I: вероучителен подход» — е особено ценен, тъй като ни представя вероучителния подход, докато във втория икуменизъмът се третира от историческо гледище. Поради тази причина се захва да пиша върху първия том, оставяйки разглеждането на втория за друго време.

«Икуменизъмът I: вероучителен подход» има шест дяла, както следва:

- а) Дял първи: Трудностите за възвръщане на християнското единство;
- б) Дял втори: «Учението» на Църквата;
- в) Дял трети: Реформистката теология и Новия Завет;
- г) Дял четвърти: Икуменизъмът от източноправославно гледище;
- д) Дял пети: Отговорността на православните;
- е) Дял шести: Прегледи и критики.

---

¹ *The Collected Works of Georges Florovsky.*

² С термина *вероучение* и производните му предаваме навсякъде оригиналния термин *doctrine*.

Дял първи съдържа пет статии, дял втори — седем, дял трети — една, дял четвърти — пет, дял пети — шест, дял шести — три. Датировката на текстовете обхваща периода от 1925 до 1963 година. Дял първи се предхожда от две страници с цитати относно отец Флоровски, взети от *Harvard Gazette*, 1 октомври 1982, от *In Memoriam*. Отец Георги Флоровски, 1893—1979», написана от Джордж Х. Уилиамс, Hollis Emeritus професор по богословие, Харвардска богословска школа, и от Едуард Л. Кийнън, декан на Института за специализация по изкуствата и науките към Харвардския университет.

В първата статия на дял първи, озаглавена «Богословски напрежения между християните» и обнародвана през 1950 година, отец Флоровски говори за неизбежния разпад на нашата традиционна цивилизация, а също и за света на религията и най-вече — на християнството. Християнският свят е разделен; в него има малко мир и съгласие.

За да се помогне на «гози свят» да си възвърне здравето и мира, отбелязва о. Флоровски, са необходими единение и съгласие. Но те — добавя той — могат да се постигнат единствено на равнището на *вероучението*. От историческо гледище Християнската Църква е видяла нуждата от непоклатимо вероучение, за да «предотврати разпада на общността и на общото съзнание» (с. 10).

Отец Флоровски вижда нарастващо осъществяване на това важно дело в «явното богословско възраждане». В наше време — казва той — «богословието оправдава съществуването си чрез огромната си привлекателност към нарастващ брой от вярващи и търсачи [на вярата] по целия свят» (с. 10). Преоткрихме — отбелязва той — че *вероучението е от жизнена важност за религията*, че вероучението принадлежи към самата нейна *същност*. Богословските учения — обяснява отец Флоровски — *не са плод на философски размисъл* върху религиозни предмети или въпроси, макар употребата на разума в тях да не се изключва, но започват убедено и въодушевено с *Божественото Откровение*.

Следващата статия, «Проблематиката на християнското възсъединение: опасният път към догматически минимализъм», е обнародвана през 1933 година. В нея отец Флоровски предлага някои извънредно важни обяснения във връзка с идеята за «църковно

единство» и за пътя към «християнско възсъединение» от гледище на традиционното Православие. В наше време хората говорят за «разделената Църква» и за неотложната нужда от «възстановяване на нейното единство». Отец Флоровски отбелязва, че «Църквата не е разделена, не е била разделяна, не се е разделила... и е неделима» (с. 14). Разделен е *християнският свят*. Той се намира «в състояние на раздори, конфликти и — не е ли време да го признаем? — на разруха...». Не трябва да говорим за «фазединение на Църквата, но за *откъсване от Църквата*» (с. 14).

Когато твърди, че Църквата не е разделена и не се е разделяла, отец Флоровски изразява православно възглед, който той по-нататък в книгата си излага в статия, отпечатана през 1961 г. Той казва: «Православната Църква твърди, че тя е *Църквата*. В подобно твърдение няма нито гордост, нито дързост. Вещност то заключава в себе си огромна отговорност» (с. 39). Той добавя също, че «това не е просто твърдение — то е израз на най-дълбоко убеждение, на най-дълбоко духовно себепознаване, смирено и благодарно. Православната Църква има самосъзнание за своята идентичност през вековете, ... от самото начало» (с. 140). После отец Флоровски допъва, че Православната Църква дължи нейната *нефазтрогната идентичност* на факта, че тя пребъдва в светоотеческото Предание, въплътено в нейната богослужбена структура и духовна практика; и че тя признава себе си за *единствен* пазител на древната Вера и Служение. По тези причини тя не може да счита себе си просто за една от т. нар. деноминации сред многото такива, или просто за «клон» от една по-обхватна Църква (с. 140). Всички останали «християнски общности» с техните характерни особености — бележи той — са се появили в по-късни времена и то чрез несъгласие с нея и откъсване от нея.

Но макар да е неуместно да се говори за «възсъединение на *Църквата*» (както обичат да говорят днес икуменистите), ние можем да говорим за стремеж към единство на християнския свят. Ако трябва да премине от светската към духовната област, — обяснява отец Флоровски — това изисква съгласие и единство в мисленето, вероучението и Истината. Откроявайки в икуменизма тенденцията да се търси постигане на единство сред различните християнски деноминации по пътя на «сантиментално братолюбие», той наблюда-

га върху необходимостта от фундаментално съгласие и единство в мисленето и вярата.

В подкрепа на тази позиция отец Флоровски посочва, че различията в *мисленето* винаги се усещат като лежащи в *основата на разколите*, поради което разколите не могат да бъдат преодолені чрез сантиментално братолюбие, но единствено чрез фундаментално съгласие в учението за вярата.

Поради тази причина отец Флоровски отхвърля вероучителния «минимализъм» като път към постигането на единство. Икуменическият минимализъм предлага спорните въпроси да бъдат считани за «несъществени», та по такъв начин да се избегне разногласието. Минималистичният подход принизява вероучението «до равнището на лично мнение или становище» (с. 17). Истинският подход към единство е този на «максимализма». Това означава единство във вярата и оттам — в живота, а не просто единство в любовта.

Ударението, което поставя отец Флоровски върху «максимализма», ми припомня една забележка, отправена към мен от забележителния руски монах Никон в 1954 г., в неговото отшелническо жилище в Каруля, Света Гора Атон. Отец Никон каза: «Източното Православие е *максимума* на християнството, то е *единствената Истина*».

Отец Флоровски разграничава и обсъжда *две цели* на съвременния икуменизъм: *непосредствената* и *крайната*. *Непосредствената* притежава следното ограничено естество: 1) «Да се разрушат нашите предразсъдъци и късогледства, да се доближим взаимно в разбирането на истинското значение на съществуващите раздори и техните корени и причини»; и 2) да се достигне до практическо сътрудничество сред разните християнски групи, съгласие по светските въпроси и по начина за разрешаването им (*Ecumenism I: A Doctrinal Approach*, p. 26).

Що се отнася до «практическото сътрудничество», той отбелязва: С оглед на «кризата и разложението на нашата цивилизация, заплахата от атомната мощ и всеобща война, от край на епохата ни, ... *някакъв* вид християнско сътрудничество, *някаква* коалиция на християнските сили е крайно необходима, ако трябва да се изправим срещу предизвикателството на 'съперническите евангелия' и

нуждите на изменящия се свят като християни» (с. 23). Обаче той подчертава също, че *истинското* християнско единство не може да се възстанови чрез съгласие по светски въпроси. «Не би ли било абсурдно положението», — отбелязва той — «ако християните могат да са единни в несъществените светски неща, а все още да са в разногласие по основните [вероучителни] въпроси? Не би ли внушило това, че всички вероучителни или вероизповедни несъгласия не са от никакво *жизнено* значение?» (с. 24).

Истинската крайна цел на икуменическото движение е «истинското възстановяване на християнското единство във вярата и любовта» — в любовта, която никога не трябва да се противопоставя на Истината (с. 26–27). И сега, макар различни християнски общности да *се различават* в същностни неща, да имат основни и фундаментални вероучителни различия, които ги разделят взаимно, съществува «твърде опасната тенденция *да се подценяват* и дори *да се пренебрегват* тези различия» (с. 21).

Тази тенденция — казва отец Флоровски — далеч не води към напредък или действително възстановяване на единството, но на практика възпрепятствува подобен напредък.

Тясно свързана с тази тенденция е друга тенденция, която възпрепятствува този напредък — на *отлагането* и дори *избягването* въобще да се отговори на въпроса за *естеството на единството*, търсено от икуменическото движение. За да се отговори на този въпрос — казва отец Флоровски, — трябва да се даде отговор на две съдбоносни питання, а именно: 1) «Какво е естеството на *разединението*, което трябва да бъде превъзможнато?»; и 2) «Каква е ‘нормата’ на християнското единство, не от гледище на възгледа за практическа изгода, но от гледище на християнската истина?» (с. 138).

Както отбелязахме, според отец Флоровски разединението, което трябва да се преодолее, е главно *разединение в догматиката*; докато «*нормата*» на християнското единство е притежание на *Православната Църква*: по начало, то е нейното отчетливо и точно изказано богословие.

Що се отнася до точността — *акривия* — той отбелязва, че тя е необходима в областта на *догматиката*. Как другояче — пита той — може да се постигне «единомислие»? *Акривия* означава «точност

и яснота» (с. 38). Разпростирайки се върху това, отец Флоровски казва:

«Не може да съществува никакво развитие на догматите, понеже те не са теоретични аксиоми, от които постепенно и последователно се разгръщат някакви ‘теореме на вярата’. Догматите са ‘дадено от Бога’ свидетелство към човешкия дух относно видяното и преживяното, относно Божественото откровение в съборния опит на вярата, относно тайнствата на вечния живот, разкрити от Светия Дух. Всички те *със строга яснота* са разкрити в съборния опит на вярата, в действителния досег с ‘невидимото’. Следователно в Църквата е невъзможно да се съмняваш и да ‘допускаш’ други догмати» (с. 73).

Като обяснява по-нататък как той като православен християнин вижда единството, което трябва да бъде крайна цел на икуменическото движение, отец Флоровски казва: «Единственото истинско християнско единство е единството в Църквата — църковно единство, под строгите формални условия на вярата и служението» (с. 144). Под «Църква» той разбира *Православната Църква*.

Говорейки прямо като неин верен член, той казва: «Като член и свещеник на Православната Църква, аз вярвам, че Църквата, в която съм покръстен и възпитан, е наистина *самата Църква*. Вярвам в това поради много причини: по лично убеждение и по вътрешното свидетелство на Духа, Който диша в Тайнствата на Църквата, и по всичко, което можах да науча от Св. Писание и от вселенското предание на Църквата... Цялата истина и пълната истина винаги е била поверена на нея... Следователно за мен християнското възсъединение е просто вселенско обръщане към Православието» (с. 134).

Обръщане към Православието на първо място означава «всеобхватно съгласие в учението за вярата» (с. 143). Трябва внимателно да бъде изключено всякакво двусмислие в тълкуването на истинското значение на такова съгласие от всички включени страни. Поради това *Никейският Символ* не може да се счита от православните за самодостатъчна основа или за достатъчен гарант за съгласието. Вероучителният критерий на Православната Църква е *този Символ* ведно с *официалните определения на седемте свети Вселенски събора, заедно с ненакърненото Предание* на собственото ѝ битие. Само по този

начин може Православната Църква да осигури от онези, с които тя преговаря, *«истинско единодушие и крайна еднаквост на Вярата»* (с. 145).

Подчертавайки важността на светите Вселенски събори, отец Георги Флоровски отбелязва: «Православието се крепи благодарение на верността си към седемте Вселенски събора. Толкова често се забравя, че Съборите са се занимавали именно с формулирането на християнското вероучение» (с. 170).

Относно Преданието той казва: «Съществува едно единствено Православно Предание на вярата и то надхвърля всички национални прегради. Наследството на светите отци е сърце на нашето Православно Предание и то е богословско наследство. Вероучението на отците е извора на Православие в живота» (с. 170).

Отец Флоровски обръща внимание на факта, че съществува протестантски икуменизъм, православен икуменизъм и римокатолически икуменизъм. Тоест, перспективата, от която протестантите гледат на икуменизма е различна от перспективата на православните, а тази на римокатолиците се различава и от двете предишни.

Като верен православен църковник, разглеждащ икуменизма от православно гледище и стремящ се да изложи ясно как православният християнин би следвало да гледа на икуменическото движение, той дава, както вече видяхме, редица важни разяснения в негово отношение. Православните — и участниците в срещите, които икуменистите провеждат от време на време в разни части от света, и православните свещенослужители и вярващи въобще — би трябвало да се запознаят задълбочено с тези разяснения.

Препрочитайки книгата на отец Флоровски *«Икуменизмът I: вероучителен подход»*, която ползвам като източник на всички неговии мисли относно икуменическото движение, открих някои допълнителни важни разяснения и напътствия, които той предлага на православните. Едно от тях е, че за православните «крайната цел», която би следвало да занимава самия икуменизъм, е *въпросът за разкола*, за отцепването и отделянето от Църквата — от Православната Църква. Неправославните икуменисти и някои православни църковници, активни в икуменическото движение говорят, по времето на Флоровски и днес, за желателността отделните християнски общности отначало да се постараят да постигнат *единство*

помежду си, а сетне с надежда да поемат от *единство* към *единение*. Те говорят за «единство без единение» като първата степен на икуменическото постижение. Но отец Флоровски справедливо казва, че *единството* — същностното единство — действително не е възможно без *единение*. Когато те говорят за «единство», те разбират *сътрудничество в практическата област*. Макар такова сътрудничество да е «икуменическа придобивка и постижение», но самото то не е и «не води към *единство*» (с. 159). «В православното разбиране на възсъединението» — казва отец Флоровски — «*на първо място* стои всеобхватно съгласие *в учението за вярата*» (с. 145).

Като отчитаме тази основна предпоставка за Истинската Православна Църква, каква трябва да бъде ролята на православните в икуменическото движение, освен сътрудничество в практическата област? Отговорът на отец Флоровски е кратък: «*мисионерска дейност*» (с. 160). Думите му са следните: «За Православието има място в икуменическото движение; то има своята безспорна задача в него... Но в това има *трудности* и дори *сериозни опасности*. Говоря за православното участие в икуменическото движение по същия начин като за *мисионерска дейност*. *Защото Православието е вселенската истина, истината за целия свят, за всички времена и за всички народи.*» Следва, че «задачата и естеството на православното участие в икуменическото движение е мисионерска» (с. 160, курсивът мой).

Когато отец Флоровски твърди, че при участието си в икуменическото движение православните трябва да разгръщат «мисионерска дейност», той няма пред вид «пряка пропаганда или прозелитизъм» (с. 161). Той има пред вид *преподаването* на православната вяра, огласяването на нейните учения и начин на живот [ways]. «Църквата» — отбелязва той — «е не само призвана да учи *чедата си*», т.е. своите членове, «но *присъствието ѝ да бъде явно за външните, които са я напуснали*» (там, курсивът мой). Под «уча» и «да бъде явно присъствието ѝ» за външните на Църквата, той разбира възвестяването и разясняването на православните учения и начин на живот, даването отговор на въпроси, които могат да възникнат в тяхно отношение, и противопоставянето им на еретическите заблуждения. Понеже ако действително крайна цел на икуменическото движение е *истинското единство*, а истинско единство може да бъде осъществено единствено в «*Истината*», в «здравото богословие» (с. 16,

21), в такъв случай е нужно Истината да *бъде преподавана* и така да стане известна на всички.

Може да се възрази, че подобно преподаване на православната вяра на инославните участници в икуменизма ще доведе до *спор*, а спорът трябва да се избягва. Отговорът на отец Флоровски на това е, че *«спорът сега изглежда е най-мирният и във всички случаи най-ефективният начин за възсъединение»* (с. 20).

По отношение на *дълга* на православните участници в икуменическото движение да *преподават* истината на Православието на инославните, отец Флоровски внася следната важна забележка: «Аномалията», т.е. ереста, *«трябва да бъде лекувана, а не просто осъждана»*. Това е оправданието за участието на един православен в икуменическият разговор, с надеждата, че чрез неговото свидетелство Божията Истина може да спечели човешките сърца и улове» (с. 135).

Но за да имат смелостта да говорят открито и да свидетелствуват за Божията Истина, както и успешно да *лекуват* «аномалията» от богословските заблуждения, православните участници трябва да обладават рядко съчетание от вътрешни сили. В този смисъл, говорейки особено за възможната истинска християнизация на Америка, отец Флоровски казва: «Нуждаем се от училище за пророци, обладаващи духовна и интелектуална мощ. Трябва да породим отряд от люде, способни и жадуващи да излязат в света, понесли истинското знание и истинското разбиране, ведно с пламенна убеденост и мощна убедителност... Никой не може да стори това сам, разбира се, но трябва да изпросваме Божията подкрепа и да се уповаваме на Бога» (с. 177).

Преди малко отбелязахме, че отец Флоровски казва, че съществуват «трудности» и «дори сериозни опасности», свързани с участието на православните в икуменическото движение. Когато прави това заявление, той не обяснява какви са «трудностите» и «сериозните опасности». Но при внимателен прочит на цялата му книга «Икуменизмът I: вероучителен подход», човек може да види какво е имал пред вид отец Флоровски. *Главната «трудност»* при такова участие е великият недостиг от личности с описаните по-горе качества. Тази оскъдност е особено очевидна днес. През последните години изгубихме отец Флоровски от руската емиграция,

отец Иустин Попович в Сърбия и професор Панайотис Трембелас в Гърция, които бяха първокласни богослови-традиционалисти, всецяло предани на православната вяра, даровити нейни тълкуватели и защитници с мощен мисионерски дух.

«Най-сериозната опасност» при православното участие в икуменическото движение е очевидно липсата на такива богослови и представянето на Православната Църква често от личности от противоположния тип: модернисти, хора, които не са всъщност предани на православната вяра — този максимум на християнството, — хора, неспособни адекватно да обяснят и защитят Вярата, хора без мисионерски дух. Нямащи онази «духовна и интелектуална мощ», за която говори отец Флоровски като необходима за съхраняването и разпространяването на Вярата, не «понесли истинското знание и истинското разбиране, ведно с пламенна убеденост и мощна убедителност», които той отново смята за нужни за целта — такива участници в икуменическото движение действително представляват «сериозна опасност» за Православието.

В името на лъжовното единство и лъжовната любов — любов противопоставяна на истината — такива лица са склонни «да считат спорните въпроси за несъществени, та чрез това да избегнат разногласие» (с. 16). Това води до «догматичен *минимализъм*, ако не дори до пряк *'адогматизъм'* (там, курсивът мой).

Освен предателството спрямо ученията на Църквата, такива лица нарушават нейните свети канони, като пред очите на всички извършват постъпки изрично забранени от каноните, например съвместна молитва и съслужение с инославни.³ Някои стигат толкова далеч, че дори се изразяват пренебрежително за книгата *Кърмилно*, която съдържа светите канони и законите на Църквата.

---

³ Вж. например 45-то апостолско правило, което казва: "Епископ, презвитер или дякон, който само се помоли с еретик, да бъде запретен; ако им позволи да действуват като свещенослужители, да бъде низвергнат" (*Πηδάλιον* {Thessaloniki, 1982}, с. 50–51). Съвременни опити за уговорката, че това и други подобни канони се отнасят единствено за осъдени от Църквата еретици, има за основание погрешна еклезиология. Истината и правилната вяра, според св. отци на Църквата и определенията на Вселенските събори, са изключителна област на Православната Църква. Всички други вероизповедания са извън тази Истина. — Бел. ред.

Отец Флоровски набляга, че «Православието се крепи благодарение на верността си към седемте Вселенски събора» (с. 17[0]). А божествените догмати на Вярата и светите канони на Православната Църква са доизяснени на тези Събори и по предание се считат за боговдъхновени. Те съставляват закона на Църквата. Съответно лица, които не гледат сериозно на тези учения и нарушават тези канони, не могат да бъдат считани за православни и техният икуменизъм *не би следвало да се нарича православен, но анархичен икуменизъм*.

Такива са «сериозните опасности, които отец Флоровски е виждал в участието на православните в икуменическото движение. Той е предвиждал тези опасности и е предупредил за тях православните. Ала сегашните водещи «православни» участници в икуменическото движение не са обърнали внимание на неговите забележителни творения, които са събрани в книгата му «Икуменизъмът I: вероучителен подход» и са написани между 1925 и 1963 година. Вследствие, православно участие в икуменическото движение се е изродило във все повече и повече *анархична* дейност, подхвърляща на презрение истината и каноните. Бидейки такова, това участие е невъзможно да не бъде остро осъдено от просветените и благочестиви православни християни, тъй като последните се отнасят към вярата си с дълбока грижа и я считат за единствената Истина — Истината, която води към спасение.

© 2007. Превод от английски език: инок Евтимий, за [библиотека СЛОВО](#)